

УДК 32.019

Әшірбаев Б.

*Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, журналистика факультетінің
магистранты, Алматы, Қазақстан***АЛАШ ИДЕЯСЫ ЖӘНЕ ТАРИХИ САБАҚТАСТЫҚ**

Анатпа: Бір анық нәрсе, жалған тарих жоқ, тек жалған тарихшылар ғана бар. Бұл қағиданың растығын қазіргі біздің рухани ояну дәуіріміз дәлелдеп беріп отыр. Басқаша айтқанда, ұлт-азаттық күрес идеясын өмірлік кредоларына айналдырған ХХ-шы ғасыр басындағы зиялы азаматтарымыздың саясат аренада атқарған қызметтерінің кеңестік дәуірде тарихи санамыздан аластатылуы – соның бір ғана мысалы. Біз – жаңа тұрпаттағы мемлекет құру процесін бастан кешіріп жатқан елміз. Кремль төбеттері қалыптастырған қортық санадан, семіз малай болу психологиясынан арылып келеміз. Тәуелсіздік идеясын, ұлттық мақтанш сезімін ұрпақтар жадында жаңғырту күн тәртібіндегі келелі мәселеге айналды. «Жаңа заманда қандай этникалық ерекшеліктерімізді, рухани құндылықтарымызды жаңғыртып, қандай жат мінез, солақай сенім-нанымдардан бойымызды аулақ ұстауымыз керек?» деген сан сауалдар жауап күтіп тұр. Яғни, қазіргі кезең – таңдау, саралау және қорытынды шығару кезеңі.

Кілт сөздер: Алаш, тарих, сабақтастық, идея.

Жалпы, ғылымда ғасыр мен ғасыр тоғысында үлкен қоғамдық-саяси мәнге не оқиға-құбылыстар, іс-әрекеттер аясы белгілі бір дәрежеде қайталанып отырады деген ұғым бар. Ендеше, қазақ елінің кешегі мен бүгінгі ағымдағы мәселелерінен тарихи сабақтастық іздеу, ұлт зиялыларының қос кезеңдегі көшбасшылық қызметін және әлеуметтік кеселдерді жоюдағы баспасөздегі белсенділіктерін талдап-таразылау – бұл да заман лебі әкелген сұраныс. Ол, біріншіден, тәуелсіздік идеясы жолындағы күрес-тартыста алғашқы емес екендігімізді, оның теориялық және басқа да негіздерін қалап кеткен кісілер барлығын мойындау болса, екіншіден, тарихтың озық тәжірибелерін үйрену, саяси күрестің әдіс-тәсілдерін меңгеру, сондай-ақ, ондағы қателіктерді қайталамау үшін қажет.

Баршаға мәлім ғылыми әдіс: зерттеп отырған мәселенің бүгінгі шындығын, тура мазмұнын объективті ұғыну оның тарихына, себеп-салдарына үнілуде жатады. Бұл ретте, энциклопедист ғалым Әбу Әли Ибн Синаның: «Кез келген нәрсені, пайда болған құбылысты танып-білу оның себептерін анықтаудан басталады, сонда ғана таным толық болмақ, сондықтан да емшілікте денсаулық пен сырқаттанудың себебін білу қажет», - деген пікірі – әділетті пікір /1/. Демек, біздің тақырыпқа қойылар негізгі сұрақ: ХХ-шы ғасыр басындағы қазақ қоғамында қалыптасқан саяси-әлеуметтік хал-ахуал қандай еді және оның қазіргі болмысымызбен үндестігі бар ма?

Өткен ғасырдың басында патшалы Ресей Қазақстан тәртізді өзінің отырлық тәуелді аймағында үстемдік орнатуда жоспарлы қадамдарға барып, оған мақсаттық сипат дарытты. Нәтижесінде, қазақ қоғамында онсыз да әлсіз буын саналатын мемлекеттік құрылым біржола жойылып, сол арқылы ұлттық мәмілегершілік пен саяси тәуелсіздікке қол жеткізілді. Басқа сөзбен айтқанда, «ХХ-шы ғасыр қазақ даласы табалдырығын ауыр жағдайда, түнере аттады. Ғасыр басында қазақ халқының тарихи тағдыры қыл көпірдің үстінде тұрды. Бір жағынан, Ресей империясының отарлау саясаты, екінші жағынан, ортағасырлық мешеуліктен арыла қоймаған, ескі, күні өткен феодалдық қатынас қатар қыспағына алған ұлттымыздың болашағына үлкен қауіп төнді» /2/. Сөйтіп, тоқсан тоғыз тосқауылға тап болған нокталы қоғам ұлт тағдырына араша түсер, жойқын апатқа қарсы тұрар «рухани әкенің» келуін күтті. Бұл құтқарушылық миссиясын сол дәуірдің саяси-әлеуметтік репертуарындағы тың сарын, жаңа мақам – ұлттық интеллигенция өз мойнына алды. Таратып айтар болсақ, тамыры мықты, рухы өжет, таң жүзді көсем тұлғалар – Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы, Міржақып Дулатұлы, Мұхаммеджан Тынышпайұлы, Жаханшаһ пен Халел Домұхамедұлы,

Мұстафа Шоқайлардың саяси күрес сахнасына шығуы кездейсоқ құбылыс емес-тұғын. Осы аралықта алтын құрсақты Табиғат-Ана да қазаққа ерекше мырзалық танытты.

Отарлау саясатының ресейлік үлгісі кол астындағы бодан елдерге деген арақатынасында «гострономдық» көзқарасты ғана ұстанғанымен ерекшеленеді. Ол – оның қазбалайлықтарын шикізат түрінде, халқын арзан жұмыс күші ретінде, жерін өз ішінде орын алған аграрлық тапшылықтарды жою үшін пайдалану, т.с.с. Ал, қазақ қоғамындағы азғана топтың метрополия оқу орындарында білім алуының негізгі екі себебі болды: біріншісі – отаршыл мемлекеттік басқару аппаратында ұлттық кадрларға деген сұраныстың артуы, екіншісі – қазақ арасына орыс өркеннетін таратушылар қажеттігінің сезіле бастауы/3/. Бірақ, азатшыл, дала рухында тәрбиеленген тәуекелшіл азаматтар оны айналып өтіп, жалпы ұлттық мақсат-мүдделермен қаруланды. Қорытындысында, ұлы қажеттіліктер тудырған ғасыр басындағы ұлттық өрлеу жаңа сападағы күрескерлік мектепті қалыптастырып, дербес мемлекет идеясы мен батыстық өркеннетпен даму жолы оның басты темірқазығына айналды. Пікіріміздің қате еместігін алаштану саласындағы белгілі маман Кеңес Нұрпейісұлының төмендегі тұжырымы да растай түседі: «XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басында қалыптасқан қазақ интеллигенттерінің басым көпшілігі тек қана кәсіби мамандықтың тізгінін ұстаумен шектелмей, әмбебап мамандар ретінде қызмет етті: олар оқу-ағарту ісімен де, алғашқы қағаздар шығару қам-қарекетімен де, жан-жақты шығармашылық жұмыспен де қатар айналысты. Олардың барлығына тән ортақ қасиет, ортақ ерекшелік қазақ қауымының қоғамдық-саяси өміріне белсене араласуы болып табылады. Басқа сөзбен айтқанда, олар ғасыр басындағы қазақ қауымының рухани және саяси сұраныстарына мүмкіндігінше толық жауап беруге атсалысты» /4/.

Баспасөз – рухани қару, әлеуметтік мінбер. Бейнелеп айтар болсақ, оның қоғамдық пікір қалыптастырар алып қуатын жердің тартылыс күшімен салыстырса болғандай. Бұл қағидаға адалдық «Аврора» атқан оқтан бастау алған большевиктік идеология орнап тұрған тұста да, «Құран» мен «Капитал» басты оқулыққа айналған қазіргі заманында да сақталуда. Сондықтан да болар, біз сөз етіп отырған зиялы топ та «... 1913 жылдың басына қарай қазақ қоғамы үшін саяси күрестің мүлдем жаңа құралы – жалпыұлттық саяси басылым шығару идеясын жүзеге асырды» /5/. Сөйтіп, оны энциклопедиялық басылым деңгейіне көтеріп, сол арқылы әлеуметтік ой-сананың оянуына ықпал жасаса, бұл баспасөздің бүгінгі болмысына да тән құбылыс. Енді осы айтқан пікірімізді параллельді бағытта дамыта түсейік.

Филология ғылымдарының кандидаты Қ.Сақтың: «Қазақтың ғасырдың басындағы қазақ өмірінің шежіресі, дәлірек айтқанда, 1913-1918 жылдар аралығындағы халқымыз бастан кешкен аласапыран заманның айнасы, қазақ баспасөзінің негізін қаласқан энциклопедиялық басылым деп бағалауымызға да болады... Әлекең мен Ахан, Жақандар басшылық еткен басылымға сол кездегі қазақ зиялыларының, көзі ашық, көкірегі ояу азаматтарының үн қатпай қалғаны некен-саяқ. Осыдан-ақ газеттің көтерген жүгінің қаншалықты ауыр әрі қаншалықты жауапты болғандығы аңғарылады», - деген ғылыми қорытындысынан біраз сұрақтарға жауап табарымыз анық /6/. Және мұндағы ескеретін бір мәселе, сол тарихи кеңістікте үлкен полемика тудырған мемлекет қалпы, ұлт бағдары, тіл тағдыры, жерге деген меншік формасы, т.б. с.с. мәселелер бүгінгі таңда да өзекті. Ол кездегі ұлт зиялыларының жетекшілік функциясы қандай керек болса, қазірде солай.

Иә, дәл солай... Жер мәселесіне байланысты XX-шы ғасыр басы: «...кадет партиясы жер адамға меншікті болып берілсе жөн дейді. Біздің қазақ жерді меншікті қылып алса, башқұртша көрші мүжыққа сатып, біраз жылда сытырылып, жалаңаш шыға келеді», - деп өзінің негізгі көзқарасын айқындаса /7/, XXI-шы ғасыр басы: «Сіз (Сүлейменов Олжасты айтып отыр. – Б.Ә.) «жердің бірден-бір қожасы – Қазақстан халқы» деген қағиданы Конституцияға енгізіп, оған «жер және оның қойнауы қазақстандықтар меншігінде болады» деп жазу керектігін айтасыз. Сөйтіп, атамекендегі қазақтар құқығын айтпағанда, шетелдерге қуылған ұлттың үштен бір бөлігін құқықтан жұрдай етесіз... Қазақ жерінің иелігіне тарихи

күкык тек қана бір ғана халыққа – қазақ халқына ғана тиісті екенін неге айтпайсыз?», - деп дабыл қағады/8/.

Иә, дәл солай... ұлт қауіпсіздігіне байланысты XX-шы ғасыр басы: «Төңірекке қарасақ, түнерген-түнерген бұлттар көрінеді. Түбі қандай белгісіз. Нұр болып жауып, жерімізді көгертіп, несібімізді молайтар ма? Болмаса, дауыл боп соғып, үйімізді жығып, общинамызды шашып тастар ма? Көзіміз бұған жетпейді», - деп ел болашағына аса қамқор үнмен алаңдаушылық білдірсе/9/, XXI-шы ғасыр басы: «Қытайдағы тарих оқулықтарының және соңғы жылдары қытай тарихшыларының қазақ тарихына қатысты еңбектерінің пайымдауынша, біздің ата-бабаларымыз ешқашан тәуелсіз ел болуды армандап көрмепті... Елімізде қоныстанған қытай диаспорасының мөлшері белгілі бір шекке жеткенде, ұлы көршіміз өзінің халықаралық беделі арқылы елімізде тұратын қытай диаспораларының құқықтық жағдайы жөнінде әлемдік деңгейде дабыл қаға бастайды», - деп этностық болмысқа қарсы жасалған мысықтылеу әрекеттерді батыл әшкерелейді /10/.

Иә, дәл солай... Заманның негізгі идеологиясы туралы XX-шы ғасыр басы: «Қазақ» газетінің басына үй суретін орнату да мынадай мағыналар бар еді: Киіз үй – киіз туырлықты халқы. Үйдің түндігі ашық, есігі жабық болуындағы мағына: түндік жарық беретін жол, есік түрлі заттар кіретін жол дегендік. Жарық жолы ашық, еркін болсын, түрлі заттар кіретін жол есігі еркін болмасын делінген еді», - деп рухани азғындамау мен ұлттық тазалықтың сара жолын көрсетіп берсе /11/, XXI-шы ғасыр басы: «Үстіміздегі жылдың қыркыншы жылдары «Америкаға қандай идеология қажет?» деген тақырыпта пікірталас айтысы болғаны тарихтан мәлім. Он шақты жылдарға созылған осы шараға американдықтар қаржыны аямай-ақ төкті... Бүгінгі дәулеті тасып, сәулеті асып отырған елді мұратына жеткізіп, халықтың түр-түсіне, нәсіліне қарамай айрандай ұйытып отырған сол идеология демегенде не?... Бір ғасырға жуық коммунизм елесінде өмір сүрген халықты ешқандай идеясыз қалдыру – теріс пиғылдарға бос кеңістік сыйлаумен бірдей екенін өмір көрсетіп отыр. Сонда бізде идеал деген болмай ма?», - деп, батыстын, басқаның қазақ ұлтына қарсы бағытталған басқыншылық экспанциясына, рухани диверсиясына шыдас берер қауқарлы қуат табуға шақырады /12/.

Иә, дәл солай...

Міне, көріп отырсыздар, бұл мысалды әрі қарай жалғастырып кете беруге болады. Екі кезең мәселесінен рухани тұтастық пен мазмұндық сарындастық, тарихи сабақтастық табу аса қиын емес. Ал, оның шеберлік мектебі мен көркемдік құндылықтарын талдап-таразылау, сондай-ақ, қос кезең зиялыларының білім-белелін, белсенділік дәрежесін салыстыру – басқа тақырыптың аясы. Не нәрсенің болсын ақиқат құбылысына салыстыру арқылы көз жеткізеріміз рас болса, онда қоғамдық өмірдің шежіресі баспасөздің де өткені мен бүгініне тереңірек үңіліп, оны шығарушы топтың озық іс-тәжірибесінен мол сабақ алғанымыз дәлім.

Жаңғырығы мен тәуекелі басым жаңа мыңжылдыққа көшпін ұзатқан Қазақстан халқы бүгінде дербес мемлекет ретінде өзінің алғашқы қадамдарын жасауда. Азаттықтың рауандап атқан ақ таңына ол сан ғасырлық отарлық тәуелділікті артқа тастап, ұлттың алтын тамыры мен бекзаттық болмысын сақтап қалу жолында болған күрескерлік рухтың арқасында қол жеткізгені анық. Әйтсе де, төл топырақта ұлт-азаттық идеясының тарихы болмаған. Қазақстанның тәуеліздік алуы – КСРО-ның құлауының нәтижесінде ғана келген тағдыр сыйы деген пікір айтатындар бар. Біздіңше, бұл – әкесі қалдырған аманатты да «редакциялап барып» орындайтын келте ойынан басқа ештеңе де емес. Және мұндай қасан көзқарас XX ғасыр басындағы қазақ қоғамына тән ұлттық сана-сезімнің оянуына түрткі болған, ел бостандығы үшін бақилық сапарға да сертінен таймай аттанған саяси-рухани ақсүйектердің кадр-қасиетін кетіретін көзқарас. Демек, аталмыш «бәтесерлік» мәселеде Біз бен Олар баррикаданың екі жағында тұрарымыз хақ.

Бір анығы, XX-шы ғасыр басындағы патшалы Ресейдің аграрлы саясаты мен әскери-әкімшілік басқаруы бодандық бұғауына түскен Алаш елінің райы мен реңіне көптеген қолаңкелі жағдайлар алып келді. Монархиялы диктатураның саяси-экономикалық және рухани-моральдық отарлауы параллель жүріп жатты. Бұл ретте белгілі алаштану саласының

маманы, профессор М.Қойгелдиевтің мына пікірі назар аударарлық: «Міне, осындай жағдайда қоғамдық күреске қазақ қоғамы үшін мүлдем жаңа саяси-әлеуметтік күш – ұлттық интеллигенция араласа бастады. Негізнен метрополия оқу орындарында білім алып, отаршыл мемлекеттік басқару аппаратындағы қызметке және қазақ арасында орыс мәдениетін егіп, тарату үшін даярланған зиялылар мұның бәрін жнып қойып, ұлттық тәуелсіздік пен ұлттық мәдениеттің өсіп-өркендеуіне, ұлт өмірін қайта құру мақсатына қызмет ете бастады»[13]. Біздіңше, дәл осы пікір – қоғамтану ғылымына қатысты академиялық кері көзқарастарға батыл қарсы жауап қата білген пікірлердің бірі болып, тарихи әділеттің орнауына жол салғаны шындық.

Баспасөз – әлеуметтік мінбер, ол қоғамдық пікір тудыру арқылы «төртінші билік» ролін атқаратыны айқын. Қазіргі таңда ақпараттар ағыны әлемді бір-біріне барынша жақындастырып, мейлінше түсінікті етіп және адамдар қолы тұрғызған джунглиде – зәулім үйлер мен әсем ғимараттарда жасалатын тағдырлардың реттеуіші, қоспасы болып отырғаны тағы да шындық. Ендеше, мың аттық күші бар әлеумет көлігін адамаралық қатынастарды ынтымақты етуге де, ысырапты етуге де қатар пайдалануға әбден болады. Және бұл – саяси өмір тәжірибесінде сынақтан өткен пәрменді әдіс.

Кешегі Әлихан бастаған әуеден тамған әулие нұрындай реформаторлық бағыттағы оқымысты топтың да саяси күресте қолына ұстаған ең ұлы қаруы – баспасөз еді. «Жынырмасыншы ғасырдың басындағы қазақ интеллектуалдық күштерінің ұлттық баспасөз төңірегіне тоғысу қоғамдық қажеттіліктен туған еді. Олардың жұмылып жұдырық болуына, қосылып күш біріктіріп іс-әрекет жасауына итермелеген қазақ елін жайылған әділетсіздік пен адам төзгісіз саяси-әлеуметтік ауыр хал болатын» [14]. Және соның ішінде алфавиттік тәртіппен оқуға бағынбайтын ең басты тақырып – жер мәселесі-тұғын. Міне, біздің ендігі әңгіmemіз осы төңірекке өрбімек.

Кеңестік кеудемсоқ идеологияға «қолбала» болған ғылыми әдебиеттерде аталмыш проблемаға байланысты ұлт лидерлерінің саяси ұстанымдары бұрмаланып көрсетіліп, біздің санамызға қазақ үшін жер мәселесі шешуші факторға не болмаған деген жалған ұғым сіңірілді. Сөзіміздің айғағы ретінде шетелдік ғалым М.Б.Олкоттың: «...қазақтар үшін жер негізгі құндылық саналмаған. Түлік өсіруді шаруашылықтағы басты кәсібіне айналдырып, ортақ жайылымдарда баққан. Және де олар жерге деген жекеменшік құқығына емес, пайдалану құқығына ғана ие болған» [15], - деген қисынсыз тоңшылауын келтірсек те жеткілікті. Мұндай адалардың белгілі бір саяси мақсатқа ғана қызмет істегені мәлім. Әйтпесе, бүгінгі өлшем, көзқарас басқаша.

Егер жоғарыдағы ғалым пікірі рас болатын болса, онда ғасыр басында ағартушылық-демократиялық бағытта шығып тұрған «Айқап» пен «Қазақ» басылымдарындағы тақырыпқа қатысты полемикалық мақалалар топтамасымен қайда қоямыз?! Мысалы, мамандығы агроном-экономист Әлихан Бөкейхановтың осынау жанды мәселедегі шешімтал көзқарастарының мәні мен мазмұны әлі күнге дейін актуальды деп білеміз. Ол: «Қазақ жұртына жері туралы шыққан Закон степное положениесі 1891 жылы 25 мартта шыққан. Мұнда қазақ көшпелі. Осы степное положениенің 120-сыншы статьясының қосымшасында қазақтар артылған жерді қазына пайдасына алады деген сөзге сүйеіп, переселен мұжыққа, хохолға қазақ жерінен жер алмақ болып, қанша жер көшпелі қазақ шаруасына керек, осыны білеміз деп Щербина есебі деген қазақтан есеп алған. Осы есеппен қазақты көшпелі шаруа деп, қазаққа енді жер қалдырып, қалған артық жерден мұжыққа, хохолға учаске көрсетеді» [16], - деп патшалы Ресей ұсынған аграрлы саясаттың солжылдақ тұстарын ашып көрсетіп, сонынан ерген әлеуметті әділ шешім қабылдауға шақырады.

Сол кездегі саяси-рухани көсемдеріміздің ішінде аталмыш тақырыпқа ат басын бұрмағандары кемде-кем. Атап айтар болсақ, Ахмет Байтұрсынұлы, Міржақып Дулатұлы, Смағұл Садұақасов, Мұхаметжан Тынышбаев, Халел Домұхамедов, Сұлтанбек Қожанов, Мұстафа Шоқай, Жібаниша Сейдалдин, т.б. Тізімді осылай жалғастырып кете беруге болады. Біріншіден, жоғарыда есімі аталған қайраткер-қаламгерлердің проблемаға қатысты

дүниелерін толықтай қамтуға жұмыстың көлемі көтермесе, екіншіден, «Теніздің дәмі – тамшыдан» демекші, жілікті-жілікті деген екі-үш кісінің ой-пікірін беріп-ақ қоғамдық ой-сананың қай бағытта дамығанын айқындауға болады. Сондықтан да, саяси-ғылыми әдебиеттерде қалыптасқан «үштік одақ» деген атауды толықтырып тұратын Ахмет Байтұрсынұлы пен Міржақып Дулатұлының жерге байланысты мақалаларынан дәлел-дәйектер келтіріп, ойымызды біршама қорытсақ дейміз.

Аталған авторлардың алғашқысы: «Қазаққа қала болсаңдар мәдени жұрт боласыңдар деп ақыл берушілер, әуелі, қала адамына кәсіпті үйреніп алып яки ғылым-өнер үйреніп, жаман жерді жақсы жер орнына, аз жерді көп жер орнына тұтынарлық дәрежеге жетіп алып, қала бол десе, оған біз де қол қояр едік. Оны айтпай переселен чиновниктері 15-тен жер кесіп беріп, қала-қала отырғызса мәдени жұрт болып дүрілдеп кетесіңдер деген сөз – қазақ қазір Европаша киініп ала қойса, Европа адамдарының істегенін істеп кетер еді деген сияқты сөз. Ешнәрсені үйретпей, Европаша киіндіріп, Лондон я Парижге қазақты апарып қоя берсе, тапса малай болар, таппаса аштан өліп қалар», - деп, өзінің жанайқайын жеткізіп, әділетсіздік жайлаған қоғамның ашы шындығын жайып салады [17].

Енді келесі автордың тоқетер пікіріне құлақ түрсек, ол: «...бұрынғыдай кең даланы қазақ жалғыз меншіктеп отырған жоқ, басқалар да келіп тығылды. Басқалармен араласу енді көбейді һәм жылдан-жылға көбейіп барады... өзгелерден кем болмай, тең боламын деген жұрт қатарынан қалмасқа тырысады. Тең болғанда адам болсын, жұрт болсын білімі, өнерімен тең болады», - деп, ел басына төнген «ережесіз күрестерден» шығарар жалғыз жол интеллектуалдық қуатты игеруде жатқандығын меңзейді [18].

Мінекей, ғасыр басындағы саяси аренада басты тақырыпқа айналған жер мәселесі ұлт-азаттық күрес идеясының аттаныс нүктесі еді. Ендеше, жоғарыда біз сөз еткен шетелдік ғалымның қазақ лидерлері үшін жер тағыдыры екінші мәндегі қызмет атқарды деуі – ағат айтылған пікір.

«Тарих қайталауды сүйеді», - дейді халық даналығы. Жер мәселесі бүгінгі тәуелсіз Қазақстанның да күн тәртібіндегі қабырғалы мәселелердің біріне айналып отыр. Баспасөзде жарияланып жүрген материалдарға қарағанда, қазіргі кезде ауылшаруашылық жерінің 95 пайызының «ресми емес», «қолы ұзын» иелері бар екен. Сонда қарапайым еңбек адамдарына, қатардағы азаматтарға үлес қалай тимек? Бұл тұста «Қазақ» газетінің «бас жазушысы» Ахмет Байтұрсынұлы: «Жер мәселесі – қазақтың тірі я өлі болу мәселесі», - деп орынды ескерту жасаған. Рас, кешегі 1937-38 ж.ж. ұлтқа қарсы жасалған қанды террор алаш лидерлерін арман-мұратына жеткізбей кетті. Бірақ, олар азат мазмұндағы мемлекеттік институттарды қалпына келтіру жолында өз дәуіріндегі барлық мүмкіндіктерді сарқа пайдаланып, қазіргі егемендігіміздің ғылыми-теориялық іргетасын қалап кетті. Әйтсе де, бұл ресми дәрежеде әлі мойындалмай келеді. Оған себеп, екі дәуірдің саяси элитасы арасында принципті қарама-қайшылықтар бар. Мысалы, жерге деген меншік формасын алсақ, Әлихан Бөкейханов «Мен қадет партиясынан неге шықтым?» атты мақаласында: «... қадет партиясы жер адамға меншікті болып берілсе жөн» дейді. Біздің қазақ жерді меншікті қылып алса, башқұртша көрші мұжыққа сатып, біраз жылда сытырылып, жалаңаш шыға келеді», - деп, өзі басшылық жасап отырған партияның позициясын айқын білдіреді. Жер тағдыры еш уақытта да атүсті қарайтын, есінеп тындайтын марғаулықты кешірген емес. Ендеше, бүгінгі идеология алаңында кешегі ұлт зиялыларының іс-тәжірибелерінен ұтымды сабақ алу – уақыт талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Әбу Әли Ибн Сина. Канон врачебной науки. – Ташкент, 1996. 1-том.
- 2 Қойгелдиев М. Алаш қозғалысы. – Алматы: Санат, 1995.– 368-б.
- 3 Нұрпейісов К. Алаш һәм Алашорда. – Алматы: Ататек, 1995.– 256-б.
- 4 Нұрпейісов К. Алаш һәм Алашорда. – Алматы: Ататек, 1995.– 194-б.
- 5 Сак К. «Қазақ» газетіндегі қоғамдық-саяси мәселелердің жазылуы. Кандидаттық диссертацияның авторфераты. – Алматы, 1998.–14-б.

- 6 Сақ К. Ұлттық сана ұйтқысы // ҚазМУ Хабаршысы. Журналистика сериясы, 1997. №1.– 66-б.
- 7 Бөкейхан Ә. Мен кадет партиясынан неге шықтым? // Қазақ, 1917. №256.
- 8 Ақдаuletұлы М. Жер кімдікі? // Қазақ әдебиеті, 1999. 24-қыркүйек.
- 9 Байтұрсынұлы А. Құрметті оқушылар! // Қазақ, 1913. №1.
- 10 Ысқақ Ә. Қытаймен қатынас ұлттық қауіпсіздігімізге қауіп төндірмеуі шарт // Заман-Қазақстан, 1998. 16-қаңтар.
- 11 Дулатұлы М. Орда гербі (таңбасы) // Қазақ, 1918. №258.
- 12 Омашұлы Н. Бізде идеал бола ма? // ҚазМУ хабаршысы. Журналистика сериясы, 1999. №5, 5-6 бб.
- 13 Қойгелдиев М. Алаш қозғалысы. – Алматы: Санат, 1995. –3-б.
- 14 Нұрпейісов К. Алаш қозғалысы һәм алашорда. – Алматы: Ататек, 1995. –33-б.
- 15 Мектеп А. Халел Досмұхамбетұлының публицистикасы. Кандидаттық диссертацияның авторефераты. Алматы, 1999. 14-15 б.
- 16 Бөкейханов Ә. Шығармалары. Ашық хат. Алматы: Қазақстан, 1994. 139-140 бб.
- 17 Байтұрсынұлы А. Жер жұмысына дін жұмысын қыстырмалау // Қазақ, 1913.
- 18 Дулатов М. Қазақ жайы // Қазақ, 1913.

Ashirbayev B.

Master Student of the Faculty of Journalism, Kazakh State University named. Al-Farabi, Almaty, Kazakhstan

ALASH IDEA AND HISTORICAL CONTINUITY

Abstract: Author analyzes role of "Alash" movement and its importance in history. It is clear and obvious that sometimes there is a falsification of history, and unfortunately there are so-called pseudo-historians. Currently, spiritual awakening of people proves authenticity and existence of this phenomenon. In other words, idea of national liberation struggle is becoming a vital aspect, planted by Kazakh intelligentsia in the early twentieth century. Now, there is rethinking of historical events of the past, changing the prism of their analysis and understanding. Idea of independence and national pride proclaimed and defended by the "Alash" movement, became one of the most important issues on today's agenda for upgrading memory of generations, formation of true patriotism, democracy and freedom.

Key words: Alash, history, continuity, idea, independence.

Аширбаев Б.

Магистрант факультета журналистики, КазГУ им. ал-Фараби Алматы, Қазақстан

ИДЕЯ АЛАШ И ИСТОРИЧЕСКАЯ ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ

Аннотация: В статье автор анализирует роль движения «Алаш» и его значение в истории. Иногда имеет место фальсификация истории, к сожалению бывают, так называемые псевдоисторики. В настоящее время подлинность существования этого явления доказывает духовное пробуждение народа. Другими словами, идея национально-освободительной борьбы становится жизненно важным аспектом, заложенная казахской интеллигенции еще в начале двадцатого века. В настоящее время происходит переосмысление исторических событий прошлого, меняется призма их анализа и понимания. Идея независимости и национальная гордость, которые провозглашались и защищались движением «Алаш», стали одними из важнейших вопросов на сегодняшней повестке дня по модернизации памяти поколений, по формированию истинного патриотизма, демократии и свободолюбия.

Ключевые слова: Алаш, история, преемственность, идея, независимость.